

Kórus és a Sonnenblume Német Nemzetiségi Néptáncgyűttes közvetíti. A településen a hagyományos sváb fűvőszentét a Kamp János fűvőszentekar, a szerb népzene a Kalászi Tamburazenekar előadásai képviselik.

2008-ban az egészségügyi alapellátásban 4 háziorvos és 2 házi gyermekorvos tevékenykedett, munkájukat 5 körzeti ápolónő és 5 védőnő segítette. Egy háziorvosra és házi gyermekorvosra átlagosan 1717 lakos jutott, 102-vel kevesebb, mint a megye városaiban átlagosan. Budakalászon két gyógyszertár áll a lakosság rendelkezésére.

A településen 2008-ban a három évnél fiatalabb gyermekek nappali ellátását a 40 férőhelyes bölcsődében 48 gyermek számára 8 gondozónő biztosította. A 150 férőhelyes, tartós és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézményben 111 gondozottat helyeztek el, valamint 20 fő részesült időskorúak nappali ellátásában. Szociális étkezést 60 fő, házi segítségnyújtást 24 fő, jelzőrendszeres otthoni segítségnyújtást 27 fő vett igénybe.

A városban jelenleg egy új, 125 férőhelyes óvoda építésén dolgoznak. Az önkormányzat kiemelt feladatának tekinti a belterületi közúthálózat fejlesztését, amit az igények és az anyagi feltételek figyelembevételével folyamatosan végeznek. A Megyeri híd és az M0-ás autópályát északi részének építése a település közúti elérhetőségét jelentősen javítja. Budakalászon számos civil szervezet tevékenykedik, önkormányzati kezdeményezés nyomán alakult meg a Magisztrátus, amely véleményével és javaslataival segíti a döntéshozók munkáját.

Tápiószele

A település a fővárostól 70 kilométerre délkeletre, a Gödöllői-dombság és az Alföld között, a Tápió- és a Hajta-patak találkozásánál helyezkedik el. A város közútja a 31-es főútról Nagykátán a Cegléd felé elágazó 311-es közúton, illetve további három irányból alsórendű közútról is megközelíthető, vasúton pedig a Budapest–Újszász–Szolnok nemzetközi fővonalon érhető el.

Az Árpád-kori falu nevét a „Zeke” (levegőmozgás) névszóból származtatják, a Tápió előtaggal bővült formája elsőként a XVIII. század elején tűnt fel. A településen és környékén a legkorábbi leletek az újkőkorból (az i. e. V. évezred második feléből) erednek, de az ezt követő korszakokból is jelentős (szkíta, kelta, szarmata) régészeti tárgyi emlékek kerültek elő. Tápiószelét először Scela (villa) néven 1219-ben a váradi lajstromban említették. A régészeti feltárások alapján a település a tatárjárás idején elpusztult. Később újra benépesült, egy 1347-ben kelt okmány a falu temploma mellett „Nogzele” és „Kyszele” nevekről tesz említést. A birtok a XV. században az Acsai és a Garai család tulajdonába került, később tulajdonjoga viszsza szállt a királyra. 1522-ben II. Lajos király Szelét Dubroviczky Márknak és testvérének, Mihálynak adományozta. 1526 után Verbőczy István lett a falu földesura. 1559-től a török hódoltságához tartozott, 36 házzal. 1565-ben Zelech néven 15 portával szerepelt Pest megye adólajstromában. 1686-tól a település lakatlanná vált, még az 1690-es összeíráskor is elhagyott helyként tartották számon. A falu 1723-tól ismét benépesült, ekkor a Moczáry és a Batik családok birtokolták. Az 1754. évi nemesi összeírás szerint a településen a Darvas, Batik, Dubraviczky, Ebecky, Komjáthy, Teszáry, Sárközy és Káldy családok rendelkeztek földbirtokkal. A nemesi családok későbbi leszármazottai közül többen viseltek fontos állami vagy megyei hivatalt, akik számos kúriát építettek a faluban. 1789-ben Tápiószelét 35 földesúr birtokolta, a kis- és középnemesi birtokszerkezet 1945-ig fennmaradt, ami lehetővé tette a korszerű mezőgazdasági termelés elterjedését. Az 1920-as évektől a Szelényi-birtokon alapítványi formában mintagazdaság és tanintézet működött. A II. világháborút követően erre alapozva jött létre az Agrobotanikai Kutatóintézet, amelyben növényi

fajtakísérletekkel és fajtafenntartással foglalkoztak. Napjainkban itt található hazánk egyetlen szántóföldi és kertészeti növényi génbankja. Vetőmagtermesztést és magtisztítást, illetve malomipari feldolgozást már a II. világháború előtt végeztek, és jelenleg is folytatnak a településen.

*A Blaskovich Múzeum
Forrás: www.tapioszele.hu*

A Viczián (Elek)-kúria 1887-ben épült klasszicista stílusban, és nemesi laknak használták. A Viczián (István)-kúriát a tulajdonos főispán saját tervei alapján építtette 1917–27 között eklektikus, klasszicizáló stílusban. A Néprajzi ház a Tápió-patak mentén áll, az egykori zsellérházban a vidék paraszti életmódját és a mesterségek tárgyi emlékeit bemutató kiállítás látható. A római katolikus templom szentélye gótikus, XIV. századi eredetű, hajója barokk, XVIII. századi építésű. Az evangélikus templom 1825-ben épült klasszicista stílusban, majd száz év múlva jelentősen megújították; mai tornya is ekkor készült. A református egyházközség 1867-ben vált ki a helyi evangélikus felekezetből, temploma 1900-ban készült el a település központjában.

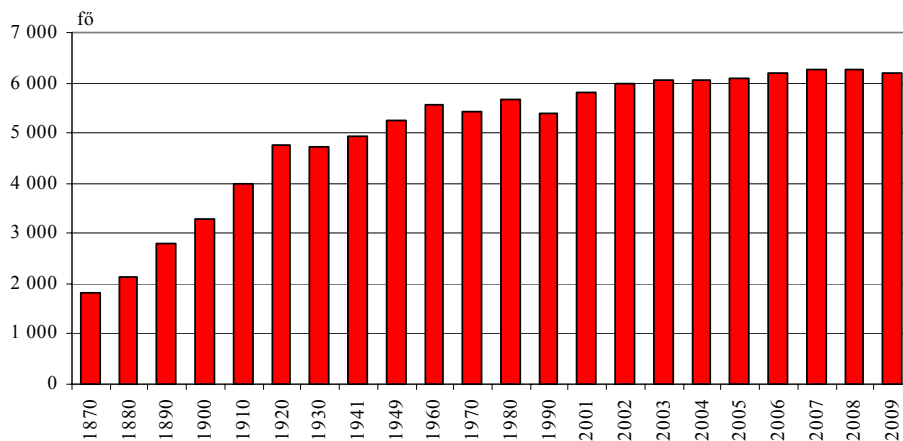
Tápiószele népessége az 1870-es népszámlálás idején 1804 fő volt. A következő öt évtizedben a lélekszám folyamatosan növekedett, 1920-ban már közel 4800-an lakták. Ezt követően a népesség még két évtizedig továbbra is ötezer fő alatt maradt. Az 1949-es népszámlálás idején már 5236 főt írtak össze, azóta a lélekszám kisebb ingadozásokkal növekedett. (Az 1960-as években a vándorlási fogyás, az 1980-as évtizedben a természetes fogyás és a negatív vándorlási különbözet együttesen a népesség csökkenését eredményezte.) 2002-től a településen több mint hatezren élnek, az utolsó népszámlálás óta minden évben jelentkező természetes fogyás csak a pozitív vándorlási különbözet (az elmúlt két évben pedig már az sem) volt képes valamelyest ellensúlyozni. 2009. január 1-jén a településen 6207 fő élt.

A népesség számát tekintve a 48 jelenlegi Pest megyei város között Tápiószele a 43. helyet foglalja el, népsűrűsége 168 fő/km², 156 fővel kevesebb, mint a megye városainak átlaga. A népesség korösszetétele – a megye városainak átlagához viszonyítva – a gyermekkorúak magasabb részesedése miatt kedvezőbben alakult. 2009. január 1-jén a település lakónépességének 67%-a a 15–64 éves korcsoporthoz tartozott, a 0–14 évesek 19%-os, a 65 évesek és idősebbek 14%-os arányt képviseltek. Száz gyermekkorú lakosra 71 időskorú jutott, 10-zel kevesebb, mint a megye városaiban átlagosan. Az év elején ezer férfira 1033 nő jutott, 56-tal kevesebb, mint a városi átlag.

Tápiószele 2008. december 31-én 489 vállalkozást tartottak nyilván, héttizedét az egyéni vállalkozások tették ki. A vállalkozások 27%-át képező társas vállalkozások 54%-a betéti társasági, 45%-a korlátozott felelősségű társasági formában tevékenykedett. A társas vállalkozások mindegyike kisvállalkozás volt, egyikükben sem foglalkoztattak 49 főnél több munkavállalót. Az összes regisztrált vállalkozást figyelembe véve a legtöbb (minden harmadik) a mezőgazdaság, vad-, erdő-, halgazdálkodás területén tevékenykedett. Az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás, valamint a kereskedelem, javítás ágazatokban a nyilvántartott vállalkozások aránya meghaladta a 16%-ot.

Tápiószele természeti és építészeti látványosságokban gazdag. A Fehér gólya tanösvény a Tápió-patak növény- és állatvilágát mutatja be. A Blaskovich Múzeumban a XVI–XX. századi fegyverek, pipák, képzőművészeti alkotások mellett régészeti leletek is láthatók. A kiállításnak helyet adó Blaskovich-kúria 1906-ban épült eklektikus, klasszicizáló stílusban, középrészén timpanonban végződő előcsarnok áll. A Szelényi-kúriát tulajdonosa, Dr. Szelényi Lajos – a parkban álló gazdasági épületekkel együtt – 1885-ben az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek adományozta.

A népesség számának alakulása*

*1960-ig jelenlét, 1970-től lakónépesség.

A településen 2008 végén 68 kiskereskedelmi üzlet (ebből 23 ételmezszerüzlet) és 18 vendéglátóhely biztosította az ellátást. A városban sem kereskedelmi, sem magánszálláshely nem üzemelt.

1. táblázat

A regisztrált vállalkozások száma és megoszlása főbb nemzetgazdasági ágak szerint, 2008. december 31.

Ágazati kód	Gazdasági ág	A regisztrált vállalkozások	
		száma	aránya, %
	Összesen	489	100,0
	Ezen belül:		
A, B	mezőgazdaság, vad-, erdő-, halgazdálkodás	172	35,2
C–E	ipar	36	7,4
F	építőipar	38	7,8
G	kereskedelem, javítás	80	16,4
H	szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	17	3,5
I	szállítás, raktározás, posta, távközlés	19	3,9
K	ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	81	16,6

A legutóbbi népszámlálás eszmei időpontjában Tápiószelén közel 2 ezer fő (minden harmadik lakos) volt foglalkoztatott, a munkanélküliek 4,7%-ot, az inaktív keresők 32%-ot, az eltartottak pedig 30%-ot tettek ki. A foglalkoztatottak száma jóval elmaradt a városok átlagától, míg a másik három csoporthoz tartozóké meghaladta azt.

2009. január 1-jén a településen 2418 lakást tartottak nyilván, a 100 lakásra jutó lakosok száma 257 fő volt, 15-tel kevesebb, mint a megye városaiban átlagosan. A legutóbbi népszámlálás óta a lakásállomány 8,5%-kal bővült, a növekedés ütemete meghaladta az előző 2 népszámlálás közötti időszakét.

A 2001. februári népszámlálás idején Tápiószelén a lakások 31%-a összkomfortos, 32%-a komfortos, 8,5%-a félkomfortos, 19%-a komfort nélküli, 9,2%-a pedig szükséglakás volt. A település lakásállománya komfortosság tekintetében lényegesen elmaradt a városi átlagtól; az összkom-

fortos lakások részesedése jóval alacsonyabb, míg a többi komfortfokozaté lényegesen magasabb volt, mint a városokban átlagosan.

2. táblázat

A lakásállomány főbb adatai

Megnevezés	1970.	1980.	1990.	2001. február 1.	2009. január 1.
	január 1.				
Lakásállomány	1698	1945	2056	2229	2418
Ezen belül %-ban:					
1 szobás	50,1	33,1	18,7	13,9	..
2 szobás	44,1	46,6	44,6	43,7	..
3 és több szobás	5,9	20,3	36,8	42,4	..
A lakásállomány indexe (előző időpont=100,0)	–	114,5	105,7	108,4	108,5
100 lakásra jutó lakos	320	292	262	261	257

Tápiószele vezetékes infrastrukturális ellátottsága – főként a közcsonna-hálózat hiánya miatt – kedvezőtlenebb, mint a megye városaiban általában. 2008 végén a településen a lakások 94%-a csatlakozott a közüzemi vízhálózathoz, ami a megye városaira jellemző átlag körül alakult. A város és a Nagykátai kistérség számára a legnagyobb kihívást a vezetékes infrastrukturális beruházások közül a csatornahálózat kiépítése jelenti. A kistérség 16 települése közül eddig Nagykátán és Tápiószentmártonban készült el a közcsonna-hálózat. 2008 végén Tápiószelén a gázfogyasztó háztartások lakásállományhoz viszonyított aránya 74%-ot tett ki, szemben a megye városainak kilencztedes részesedésével.

3. táblázat

Közműellátottság, 2008

Megnevezés	A közüzemi vízhálózatba	A közüzemi szennyvízcsatorna- hálózatba	A háztartásokból elvezetett szenny- víz mennyisége a szolgáltatott ivóvíz %-ában	Háztartási gázfogyasztók a lakásállomány %-ában
	bekapcsolt lakások aránya, %			
Tápiószele	93,8	–	X	73,9
A megye városainak átlaga	94,3	73,2	75,7	89,8

Tápiószele oktatási intézményei alap- és középfokú ellátást nyújtanak a helyben és részben a más településeken élők számára. A 2008/2009-es oktatási évre egy 250 óvodai férőhellyel rendelkező intézménybe 207 óvodás gyermeket írtak be, nevelésükről 18 óvodapedagógus gondoskodott. Általános iskolai oktatás egy feladatellátási helyen folyt, a 651 tanulónak 47 főállású pedagógus nyújtott segítséget a tananyag elsajátításához. Egy pedagógusra átlagosan 14 tanuló jutott, 3-mal több, mint a városi átlag. Egy osztályban átlagosan 23 gyermek tanult, eggyel több, mint a megye városaiban átlagosan. Középfokú oktatás 2007-től folyik a településen. A 2008/2009-es tanévben felnőttképzés keretében 55 tanuló részesült gimnáziumi oktatásban, az ismeretek megszerzésében 4 főállású pedagógus nyújtott segítséget.

A város kulturális élete gazdag. A Blaskovich-napok rendezvényein kiemelt szerepet kap a helyi kulturális értékek bemutatása. A Blaskovich Múzeumban – az időszakos és az állandó kiállítás mellett – ismeretterjesztő előadásokat is rendeznek. A település könyvtára több mint 21 ezer könyvtári egységgel áll az olvasók rendelkezésére.

2008-ban az alapfokú egészségügyi ellátásban 3 háziorvos és 1 házi gyermekorvos dolgozott, munkájukat 3 körzeti nővér és 3 védőnő segítette. Egy háziorvosra és házi gyermekorvosra átlagosan 1552 lakos jutott, 271-gyel kevesebb, mint a megye városaiban átlagosan. 2008-ban a városban egy gyógyszertár üzemelt.

Tápiószelén 2008-ban a szociális gondoskodás keretében étkeztetésben 27 fő részesült, házi segítségnyújtást 9 fő, jelzőrendszeres otthoni segítséget 29 fő részére szerveztek. A településen működő családsegítő szolgálat munkáját 176 rászoruló vette igénybe.

A város további fejlődését szolgálja a 16 tantermes iskola és települési könyvtár jelenleg is folyó építése. Az egészségház bővítése a későbbiekben lehetőséget nyújt – az alapellátás mellett – a járóbeteg-szakellátás helyben történő biztosításához. Az egészségügyi ellátás fejlesztése érdekében az önkormányzat újabb háziorvosi körzet kialakítását határozta el. A közcsatorna-hálózat kiépítését a térség településeinek összefogásával, pályázati pénzeszközök igénybevételével kívánják elérni. Az önkormányzat a belterületi közúthálózat- és járdaépítést, illetve a kül- és belterületi közlekedés racionalizálását is kiemelt feladatnak tekinti.

Zsámbék

A város Budapesttől 25 kilométerre északnyugatra, a Budai-hegység és a Gerecse közötti térségben, a Nyakas-hegy déli lábánál terül el. Területének nagyobb részét a Zsámbéki-medence lösz borította, 150–200 méter magasan fekvő, enyhén lejtő dombháta foglalják el. Határos Komárom-Esztergom és Fejér megyével. A falu neve a latin Sambucus (bodza) szóból ered.

A település közúton az M1-es autópályáról és az 1-es számú főútról, illetve Páty, Tök, Mátyás és Szomor felől alsóbbrendű utakról is megközelíthető. Vasútvonal nem érinti, a legközelebbi vasútállomás Herceghalmon van.

A városban és környékén talált régészeti leletek (obszidián balta, agancskapa, kőedény) azt bizonyítják, hogy már tízezer évvel korábban is lakott hely volt. A későbbi korokból számos kelta, római és avar lelet került elő. A korai vaskorból egy kis szobrot és egy bronzveretekkel díszített háromfogatú postakocsit találtak, amit a Magyar Nemzeti Múzeumban őriznek. A legutóbbi ásatások tanúsága szerint már az 1050-es években kőtemplom állt itt, amelyet a következő században tovább bővítettek. A középkori Zsámbék történetének legjelentősebb korszaka az államalapítást követő első századokra tehető, amikor egyházi és világi székhely volt. Fejlődését nagyban segítette, hogy az akkori Esztergom és Fehérvár között használt útvonal felezési pontján helyezkedett el, így forgalmas csomópontnak számított. A település először a III. Béla király feleségének kíséretében érkezett Aynard lovagé lett, leszármazottai 1220 körül építették a késő román kori gótikus, háromhajós bazilikát, amely jelen állapotában is a magyar építészettörténet egyik legjelentősebb emléke. Mellette emelkedett a mára már szintén csak romjaiban látható kolostor, amely a premontrei rend otthona volt. Első írásos említése 1258-ból származik, amelyben IV. Béla megerősítette a Smaragd nemzetségnek a Zsámbékon alapított premontrei monostora számára tett adományokat. Zsigmond király a települést 1398-ban Maróthi Jánosnak adományozta. 1467-ben Mátyás király a falut mezővárosi rangra emelte, majd közvetlenül a halála előtt fiának, Corvin Jánosnak ajándékozta. 1475-ben a kolostort a király pápai engedéllyel a Pálos rendnek adta. A birtokot a XVI. század elején az egri püspök, majd Keglevich Péter és Werbőczy István szerezte meg. Zsámbékot 1541-ben foglalták el a törökök, és 145 éven keresztül birtokolták. Vára a XVI–XVII. században a végvári rendszer egyik fontos tagja volt, 50–300 fő közötti török várórság állomásozott itt. A falu ebben a korban végig lakott maradt, bár a végvári harcok miatt népessége 1581-ben 39 főre fogyatkozott. E kor